

НМКД «СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКА МОВА»

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Баденкова В. М. Старослов'янська мова : Вступ. Фонетика : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв, 2017. 140 с.
2. Камчатнов А. М. Старославянский язык. Курс лекций. Москва : Наука, 2002. 150 с.
3. Кривчик В. Ф. Старославянский язык. Минск : Вышэйшая школа, 1986. 303 с.
4. Леута О. І. Старослов'янська мова : підручник. Київ: Вища школа, 2001. 255 с.
5. Леута О. І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. Київ : Вища школа, 2004. 198 с.
6. Невідомська Л., Лісняк С. Старослов'янська мова : навч. посібник. Кременець : ВЦ КОГПІ, 2013. 175 с.
7. Скаб М., Артеменко Г. Старослов'янська мова : модульний курс. Чернівці : Рута. 2018. 111 с.
8. Федик Л. Старослов'янська мова. Дієслово : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 560 с
9. Юсип-Якимович Ю. В., Шимко О. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник. Київ : Знання, 2009. – 279 с.

Додаткова література

- 10.Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. – Львів: Свічадо, 2001. 332 с.
- 11.Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. Київ : Видавничий дім "KM Academia", 1998. 154 с.
- 12.Дьяченко Г. Полный церковнославянский словарь. Москва : Бертельсманн Медиа, 2013. 1120 с.
- 13.Етимологічний словник української мови. В семи томах. – К., 1982-1989. – Т.1-5 (продовжується).
- 14.Истрин В.А. 1100 лет славянской азбуки. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Наука, 1988. 191 с.
- 15.Німчук В.В. Про графіку та правопис як елементи етнічної культури. Мовознавство. 1990. – №6; 1991. – №1, 2, 3.
- 16.Огієнко І. Етимологічно-семантичний словник української мови: У 4 т. / І. Огієнко. – Вінніпег; Канада: Волинь, 1979 -1995
- 17.Півторак Г.П. Занепад редукованих **ъ**, **ь** і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов. *Мовознавство*. 1998. №2-3. С.3-14.
- 18.Склярєнко В.Г. До питання про "руські письмена" в житті Костянтина Філософа. *Мовознавство*. 2014. № 2. С. 3–14.
- 19.Ткаченко О.Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі. *Мовознавство*. 1998. №2-3. С.14-25.

Інтернет-ресурси

20. Гнатюк Л.П. Старослов'янська мова. Практикум : навч. посіб. URL – https://shron1.chtyvo.org.ua/Hnatiuk_Lidiia/Staroslovianska_mova_Praktykum.pdf?PHPSESSID=39hqkpb1u9ohhhuneep94emfa5
21. Громик Ю.В. Старослов'янська мова. Збірник вправ та завдань. URL – <http://www.univer.lutsk.ua/img/facult/17/176/Hromyk.pdf>
22. ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «УКРАЇНСЬКА МОВА». URL – <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
23. Остромиро євангеліє. URL – <http://www.bibliotekar.ru/rus/93-2.htm>
24. Палеографія. URL – [Опера - \[Палеографія. Українська мова. Енциклопедія.\]](#)
25. Писемні пам'ятки. URL – <http://besieda.in.ua/pismo/pisemni-pamiatky>
26. Старослов'янська мова. URL – <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=2618>
27. Старослов'янська мова. URL – [Опера - \[Старослов'янська мова\]](#)

ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ

Плани лекцій

Модуль 1. ФОНЕТИКА СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ

Тема: **Вступ.**

1. Старослов'янська мова як навчальна дисципліна. Предмет та завдання курсу.
2. Поняття про старослов'янську мову.
3. Поняття про етногенез слов'ян.
4. Виникнення та розвиток старослов'янської писемності.
5. Старослов'янські азбуки. Глаголиця і кирилиця, питання їх походження. Діакритичні знаки.
6. Живомовна основа старослов'янської мови.
7. Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма.

Тема: **Праслов'янський вокалізм та консонантизм.**

1. Система голосних звуків.
2. Система приголосних звуків.
3. Постійно тверді та постійно м'які приголосні.
4. Складотворні й нескладотворчі плавні .
5. Походження звука С (S).
6. Монофтонгізація дифтонгів.
7. Доля сполучень or, ol, er, el. Між приголосними та на початку слова.
8. Дисиміляція tt, dt, st.

Тема: **Зміни сполучень приголосних. Палаталізація задньоязикових.**

1. Зміни сполучень приголосних і груп приголосних з наступним j. Зміни у сполуках dj, tj.

2. Пом'якшення приголосних n, r, l у сполучі з j.
3. Доля сполучень «губний + j».
4. Зміни сполучень sj, zj.
5. Палаталізація задньоязикових приголосних.
6. Чергування голосних.

Тема: **Фонетичні процеси, засвідчені у старослов'янських пам'ятках X-XI століття.**

1. Періодизація історії фонетики старослов'янської мови.
2. Фонетичні зміни надкоротких голосних звуків:
  - Зникнення ъ, ь у слабкій позиції.
  - Перетворення ъ, ь в сильній позиції у голосні нормальної тривалості.
  - Звукові зміни, зумовлені занепадом надкоротких голосних. Чергування [o], [e] з нулем звука.
  - Поява нових складотворчих [p], [л]
3. Звукові зміни не зумовлені занепадом надкоротких голосних.

Модуль 2. МОРФОЛОГІЯ СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ

Тема: **Морфологія. Загальний огляд. Іменник.**

1. Загальний огляд морфологічної системи старослов'янської мови.
2. Лексико-граматичні розряди слів.
3. Типи морфем старослов'янської мови.
4. Іменник. Способи вираження граматичних значень іменників: флексій, флексія і прийменник, морфологічні явища.
5. Граматичні категорії іменника.
6. Система відмінювання іменників.

Тема: **Прикметник. Займенник.**

1. Прикметник у праіндоєвропейській та праслов'янській мовах.
2. Розряди прикметників за значенням.
3. Відмінювання прикметників.
4. Ступені порівняння прикметників.
5. Короткі та повні прикметники.
6. Значеннєві розряди займенників та їх відмінювання.

Тема: **Числівник**

1. Загальна характеристика лічільних слів старослов'янської мови.
2. Кількісні числівники, творення та відмінювання їх.
3. Порядкові числівники, відмінювання їх.

Тема: **Дієслово**

1. Граматичні категорії дієслова.
2. Дієслівні основи.
3. Класи дієслів.

4. Форми теперішнього, майбутнього та минулого часів.
5. Способи дієслів.
6. Іменні дієслова.

Тема: **Незмінні частини мови**

1. Прислівник. Прислівники, мотивовані займенниками.
2. Прислівники, мотивовані іменними основами.
3. Прийменник, групи прийменників за походженням.
4. Сполучник.
5. Частка старослов'янської мови.
6. Вигук.

ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Практичне заняття №

**ТЕМА: Старослов'янська мова, значення її вивчення.
Азбуки старослов'янської писемності**

План

1. Поняття про старослов'янську мову як спільну для слов'ян давню писемно-літературну мову і значення її вивчення.
2. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Діяльність Кирила (Костянтина) і Мефодія.
3. Старослов'янські азбуки. Глаголиця і кирилиця, питання про їх походження. Діакритичні (надрядкові) знаки. Цифрове значення букв.

Завдання додому:

1. Вивчити таблицю "Кирилиця" (див. Майборода А.В. Старослов'янська мова. – Львів, 1964. – С.31.; Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983. – С.30-31.; Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. – С. 226).

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
7. Бернштейн С.Б. Константин-философ и Мефодий: Начальные главы из истории славянской письменности. – М., 1984. – 166 с.
8. Ван-Вейк Н. История старославянского языка. – М., 1957. – 368 с.
9. Бистрин В.А. 1100 лет славянской азбуки. – М., 1963. – 180 с.

Практичне заняття №

ТЕМА: Звукова система старослов'янської мови 2-ої половини IX століття (кирило-мефодіївської доби)

План

1. Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма (класифікація і стисла їх характеристика).
2. Фонетична структура складу (діяння закону відкритого складу; побудова складу за принципом висхідної звучності).
3. Система голосних звуків, їх класифікація. Особливості вживання голосних на початку слова.
4. Редуковані **ъ** та **ь**, їх сильні й слабкі позиції. Зміни **ъ** та **ь**, перед **[j]**, **[i]** у редуковані **ѣ**, **ѣ**.
5. Система приголосних звуків. Постійно тверді та постійно м'які приголосні. Позначення м'якості приголосних. Складотворчі сонорні **р**, **л**.

Завдання додому:

1. Зробити таблиці голосних і приголосних старослов'янської мови (див. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – С.170; Майборода А.В., Коломієць Л.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і завдань. – К., 1992.– С. 119.).
2. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.3 (С.16), Впр.9 (С.18), Впр.22 (С.24).

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
7. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Введение. Фонетика.– М., 1961.– 352 с.
8. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Чередования. Именные основы. – М., 1974.– 378 с.
9. Вайан А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952– 446 с.
10. Карпенко Ю.О. Фонологічна історія українського вокалізму // Мовознавство.– 1998.– № 2-3.– С.78-91.

Практичне заняття №

ТЕМА: Коротка характеристика звукової системи праіндосвропейської мови

Звукові процеси раннього та пізнього періодів розвитку праслов'янської мови

План

1. Побудова складу у праїндоевропейській мові.
2. Система голосних звуків праїндоевропейської мови. Дифтонги та дифтонгічні сполучення.
3. Система приголосних звуків праїндоевропейської мови.
4. Монофтонгізація дифтонгів.
5. Зміни дифтонгічних сполучень «голосний + *n, m*».
6. Доля сполучень **or, *ol, *er, *el* між приголосними.
7. Доля сполучень **or, *ol, *er, *el* перед приголосними на початку слова.
8. Дисиміляція **tt, *dt, *st*.

Завдання додому:

1. Зробити таблицю походження голосних та приголосних звуків праслов'янської мови пізнього періоду (див. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – С.171; Майборода А. В., Коломієць Л. І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і завдань. – К., 1992. – С. 120).
2. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.11 (С.32), Впр.24 (С.34), Впр.42 (С.37).

Література

1. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
3. Селищев А. М. Старославянський язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
4. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
5. Хабургаев Г. А. Старославянський язык. – М., 1986.
6. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.– 491 с.
7. Таранець В. Походження числа і його мовної реалізації (до витоків індоевропейської прамови). – Одеса, 1999.
8. Ткаченко О.Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі // Мовознавство. – 1998. – №2-3. – С.14-25.

Практичне заняття №

ТЕМА: Зміни сполучень приголосних і груп приголосних з наступним *j*.
Палаталізація задньоязикових

План

1. Зміни сполучень приголосних і груп приголосних з наступним *j*.
2. Зміни груп *dj, tj*.
3. Пом'якшення приголосних *n, r, l* у сполученні з *j*.
4. Доля сполучень "губний +*j*".
5. Зміни сполучень *sj, zj*.
6. Сполучення *stj, zdj*.
7. Палаталізація задньоязикових приголосних:

7.1. Зміна *Г, К, Х* на *Ж, Ч, Ш* перед голосними переднього ряду (1 палаталізація або перше перехідне пом'якшення).

7.2. Зміна *Г, К, Х* на *З, Ц, С* перед новоутвореними *Р, Ш* (2 палаталізація або друге перехідне пом'якшення).

7.3. Зміна *Г, К, Х* на *З, Ц, С* після голосних переднього ряду *Р, Ш, Ж* (3 палаталізація або третє перехідне пом'якшення).

Завдання додому:

1. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.8 (С.38), Впр.5 (С.41), 11 (С.42).
2. Зробити таблицю "Палаталізація задньоязикових приголосних".

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.

Практичне заняття №

ТЕМА: Звукові зміни (процеси) старослов'янської мови, що відбулися у пам'ятках X-XI століть

План

1. Чергування голосних звуків:
  - виникнення і характер індоєвропейських чергувань голосних;
  - ступені чергувань;
  - значення чергування голосних (самостійно).
2. Падіння редукованих голосних.
3. Зміни, викликані падінням редукованих.
4. Звукові зміни, не зумовлені занепадом редукованих голосних.

Завдання додому:

Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.11 (С.44), Впр.21 (С.46), Впр.29 (С.47).

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.

7. Півторак Г.П. Занепад редукованих ъ, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов // Мовознавство. – 1998. – №2-3. – С.3-14.

Модуль 2

Практичне заняття №

ТЕМА: Граматика. Іменник. Відмінювання іменників. Словотвір іменників

План

1. Лексико-граматичні розряди слів (частин мови) у старослов'янській мові.
2. Способи вираження граматичних значень слів.
3. Граматичні категорії роду, числа і відмінка іменників (самостійно).
4. Типи відмінювання іменників старослов'янської мови:
  - * відмінювання іменників з основою на - *ā; — *jā;
  - * відмінювання іменників з основою на - *ō; - *jō;
  - * відмінювання іменників з основою на - *ŭ [ъ];
  - * відмінювання іменників з основою на - *ŭ [ъв];
  - * відмінювання іменників з основою на - *i;
  - * відмінювання іменників з основою на приголосний (*-en, *-es, *-et, *-er)
5. Словотвір іменників (самостійно).

Завдання додому:

Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.15 (С.60.), Впр.31 (С.62), Впр.49 (С.65).

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
7. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Введение. Фонетика. – М., 1961.– 352 с.
8. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Чередования. Именные основы. – М., 1974.– 378 с.
9. Вайан А. Руководство по старославянскому языку.– М., 1952.– 446 с.

Практичне завдання №

ТЕМА: Займенник. Прикметник

План

1. Особові займенники. Зворотний займенник. Відмінювання. Вираження 3-ої

- особи однини формами вказівних займенників. Поява протетичного **н**.
2. Неособові займенники, групи за значенням, особливості відмінювання.
  3. Розряди прикметників за значенням, суфікси прикметників.
  4. Іменні (короткі, нечленні) і займенникові (повні, членні) форми прикметників; відмінності в граматичному значенні та синтаксичному вживанні їх.
  5. Відмінності іменних та займенникових прикметників. Фонетичні процеси у закінченнях займенникових прикметників.

Завдання додому:

Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.3 (С.67), Впр.24 (С.70), Впр.10 (С.72), Впр.29 (С.76).

Література

1. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
3. Майборода А. В., Коломієць Л. І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і завдань. – К., 1992.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
7. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Введение. Фонетика. – М., 1961. – 352 с.
8. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Чередования. Именные основы. – М., 1974.– 378 с.
9. Вайан А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952.– 446 с.

Практичне завдання №

ТЕМА: Числівник

План

1. Кількісні числівники прості і складені. Відмінювання простих числівників. Творення і відмінювання складених числівників.
2. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання.
3. Збірні і дробові числівники, їх відмінювання. Субстантивні утворення від числівників (*съторица*).

Завдання додому:

Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.Впр.15 (С.80), Впр.21 (С.82).

Література

1. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
2. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.

3. Майборода А. В., Коломієць Л. І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і завдань. – К., 1992.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
7. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Введение. Фонетика. – М., 1961.– 352 с.
8. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Чередования. Именные основы.– М., 1974.– 378 с.
9. Вайан А. Руководство по старославянскому языку.– М., 1952.– 446 с.
- 10.Таранець В. Походження числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови). – Одеса, 1999.

Практичне заняття №

ТЕМА: Дієслово

План

1. Основні граматичні ознаки дієслова. Дві основи дієслова, основа теперішнього часу та основа інфінітива (або минулого часу) (самостійно).
2. Класи дієслів (самостійно).
3. Теперішній час. Особові форми теперішнього часу тематичних і атематичних дієслів (відмінювання дієслова *быти*).
4. Форми майбутнього часу:
  - 4.1.Простий майбутній час;
  - 4.2.Складені форми майбутнього часу (1 та 2), їх значення, творення і відмінювання.
5. Форми минулого часу:
  - 5.1.Аорист, його значення, творення і відмінювання;
  - 5.2.Імперфект, його значення, творення і відмінювання;
  - 5.3.Перфект. Його значення, творення і відмінювання;
  - 5.4.Плюсквамперфект, його значення, творення і відмінювання.
6. Умовний спосіб дієслів, його значення, творення і відмінювання.
7. Наказовий спосіб, його значення і творення (самостійно).
8. Інфінітив і супін, значення і творення.
9. Активні дієприкметники теперішнього та минулого часу, їх творення.
10. Пасивні дієприкметники теперішнього та минулого часу, їх творення

Завдання додому:

Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.64 (С.90), Впр.103 (С.98), 147 (С.104).

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.

4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.

Практичне заняття №

ТЕМА: Невідмінювані частини мови

План

1. Прислівник. Творення прислівників.
2. Прийменники, їх функція.
3. Сполучники, їх морфологічна будова. Сполучники сурядні та підрядні.
4. Словотворчі і формотворчі частки.

Завдання додому:

Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. – К., 2004. – Впр.10 (С.106), Впр.7 (С,107), Впр.1 (С.111).

Література

1. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
6. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
7. Вайан А. Руководство по старославянскому языку.– М., 1952.– 446 с.
8. Ван-Вейк Н. История старославянского языка.– М., 1957.– 368 с.
9. Дементьев А. А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1975.
10. Майборода А. В., Коломієць Л. І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і завдань. – К., 1992.

МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема: **Графіка. Фонетика**

Теоретичні питання:

1. Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма.
2. Місце старослов'янської мови серед інших мов слов'янської групи.
3. Спрощення груп приголосних; явище кінця слова.
4. Значення чергування голосних.

Завдання:

1. Законспектувати статтю: Півторак Г.П. Занепад **редукованих ъ, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов** // Мовознавство. – 1998. – №2-3. – С.3-14.
2. Законспектувати або скласти таблицю "Найважливіші пам'ятки старослов'янського письма".

Література

1. Дементьев А.А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1975. – 343 с.
2. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1986.
3. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
4. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
5. Німчук В.В. Про графіку та правопис як елементи етнічної культури // Мовознавство. – 1990. – №6; 1991. – №1, 2, 3.
6. Стеценко А.Н. Хрестоматия по старославянскому языку. – М., 1984. – 159 с.

Форми контролю

1. Опитування теоретичного матеріалу.
2. Перевірка виконання завдань.
3. Перевірка конспекту.

Тема: **Морфологія**

Теоретичні питання

1. Словотвір іменників.
2. Дві основи дієслова, основа теперішнього часу та основа інфінітива (або минулого часу).
3. Класи дієслів.
4. Наказовий спосіб, його значення і творення.
5. Прийменники, їх функція (самостійно).

Завдання:

1. Утворити іменники з суфіксами, за допомогою яких утворювалися слова з новим значенням.
2. Утворити іменники з суфіксами, за допомогою яких утворювалися іменники з новим відтінком у значенні.
3. Навести приклади дієслів з тематичним голосним -е-, суфіксів -не, -но, -ва, -во.
4. Навести приклад зразка відмінювання дієслів наказового способу 1, 2 та 4 класів відмінювання.

Література

1. Кузнецов П.С. Очерки по морфологии праславянского языка. – М., 1991.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
3. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1972.
4. Майборода А.В., Коломієць Л.І. Старослов'янська мова: Збірник вправ і завдань. – К., 1992.
5. Самійленко С.П. Нариси з історичної морфології української мови, Ч.1. – К., 1964.
6. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951-1952. – Ч.1-2.
7. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
8. Таранець В. Походження числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови). – Одеса, 1999.

Форми контролю

1. Опитування теоретичного матеріалу.
2. Перевірка виконання завдань.
3. Перевірка конспекту.